

A LAS PATADIKAS DE LOS "MASHEMEHIOS"

Yeuda Hatsvi

Muy poko se eskrivio por nuestros ermanos ashkenazim ke bivieron, durante jeneraciones, komo una chika minorita en las komunidades djudias del Imperio Otomano. Kon el tiempo, eyos se mesklaron kon los sefaradim, asta ke no se konosen mas komo desendientes de akeyos djudios ke fuyeron de sus paizes komo Polonia, Rusia i otros, para bivar debasho de las alas del sultan turko.

En Salonik yamavan a los ashkenazim de la sivdad kon el nombre de "Mashemehos".

Komo savemos, los "muevos venidos" a esta grande komunidad de sefaradis, tratavan de komunikar kon el pueblo, ma siendo ke no savian ni un biervo en ladino, toparon ke a veces, es posible de uzar el poko de konosimiento de ebreo ke siempre tenian los djudios en la Diaspora.

- Ma shemeho? (komo te yamas?) – empesava en demanda el ashkenazi en un ebreo bibliko i kon el aksento de los lehlis.

De ayi se les apego el sovrenombre "mashemehos".

Los selaniklis eran renomados de enventar nombres de shakas. Por exemplo, a la keila de los ashkenazim la yamavan "la keila de la moshka". Ay ken dize ke "moshka" fue la torsedura del nombre Mosku, la kapitala de Rusia.

Los ashkenazim, de mizmo ke los djudios de Irak, se abstienen de meter al bebe rezin nasido el nombre de su nono kuando esta en vida. sea esto por superstision o por tradision. Mi padre, Aaron Sevy, siendo desendiente de mashemehos ke yegaron a Gresia 400 anyos atras, no tuvo el zehut de tener nietos a su nombre. Es solo kon un poko de kompromisos ke desidio ke sus nietos tengan una "golor" de su nombre. Ansi kresieron Eran, Oren, Ori, ets.

Malorozamente, todos ya savemos kualo es "yarseat" o "yorsait", i tal vez mos akodramos de las veladas ke se azian para konmemorar kada anyo al niftar. Este biervo viene de "yarzeit" en alman i en idish, i lo tomimos emprestado de los mashemehos.

En la keila de mi chikez, en el Sud de Tel Aviv, uzavan, despues de la tefila de los moadim, de las fiestas, de saludar el uno al otro kon "moed alegre", "Pesah alegre", ets. La repuesta a este saludo era los mas "Vehen lemor", ke sonava komo palavras en ebreo, ma en akel tiempo ya se avian olvidado sus sinyifikasion.

Anyos despues, en saludando a un ashkenazi bien aedado kon "shabat shalom", me responde el buen djudio kon "vehen lemor", i ayi es ke me eksplikio ke esto es por dizir "ansi a vos tambien, senyor".

"Ve-hen" ke sinyifika de mizmo, tambien, i "lemor" (ke en realidad es "le

mar”, ma en pronunsiasion en idish se siente “lemor”) sinyifika “a ti, a vos, senyor”.

Me viene a la memoria el refran “Se enkanto Hanino en medio del kamino”.

Hanino, una vez mas kon la prononsiasion eshkenazi, es el nombre Hanina. En el Talmud topamos unos kuantos savios kon el nombre Hanina. El mas renomado de entre eyos fue Rabi Hanina ben Dosa.

Ay muchos kuentos i leyendas sovre este savio. Una de eyas mos konta ke Rabi Hanina estava apozado un dia en el kampo aziendo tefila. Una kulevra se retorsio sovre su puerdo i lo piko, ma el no kedo de su orasion. Los elevos del rabino fueron despues i toparon a la kulevra muerta en el kampo. En esto todo Rabi Hanina djuro ke estuvo undido en su orasion i no tuvo haber de nada.

Entonses, me parese topar en este chiko kuento la razon i la rayiz porke “se enkanto Hanino en medio del kamino”. Simplemente el fue enkantado i konsentrado kon grande kavana en sus oraciones.

Es kuriozo, ke mozos, los sefaradis, no adoptimos este nombre aun ke entre los eshkenazis ya existe ainda. Ansi es muy probable ke este refran fue kompozado por algun mashemeh.

“La bula” yamavan nuestros padres a una mujer no tan djovena. Maridos dizian kon karinyo “la bula” kuando avlavan de sus mujeres.

La rayiz de bula es del biervo ebreo “beula” ke sinyifika mujer kazada. Ma siendo ke el aksento de la bula esta en la primera silaba, entendemos de aki ke esta palabra tambien es erensia ke resivimos de los mashemehos.

Estas son algunas de las patadikas de los mashemehos ke bivieron en las grandes komunidades sefaradis en el Imperio Otomano kon solidaridad djudia i sin deskriminasion de kualkera parte.

***Muchos de vuestros amigos i parientes
no saven ke ay una revista
en djudeo-espanyol.
Azeldes un abonamiento regalo a
AKI YERUSHALAYIM.
Eyos vo lo agradaseran de korason!***

בעקבות ה"משמכוס"

מעט מאוד, אם בכלל, נכתב על אחינו האשכנזים, שחיו משך דורות, כקהילת מיעוט קטנה לצד הקהילות הגדולות של יהודי ספרד אשר ברחבי האימפריה העות'מנית. עם הזמן, הם התמזגו עם היהודים הספרדים עד כי לא ניכר בהם עוד כי הם צאצאים של אותם יהודים שהיגרו או נמלטו בזמנם מארצותיהם כגון פולין, רוסיה ועוד, כדי לחיות תחת שלטונו של הסולטן הטורקי.

בשלונקי, נהגו לקרוא לאותם אשכנזים שבעיר, בכינוי ה"משמכוס".

כפי שידוע לנו, אותם יהודים שזה מקרוב באו אל הקהילה הגדולה של ספרדים, ניסו לתקשר עם תושבי המקום, אולם ולא ידעו אף מילה אחת בלאדינו, הם גילו כי לעתים ניתן לנצל את מעט הידע בשפה העברית, אשר תמיד היה קיים אצל יהודים בתפוצות באשר הם.

"מה שמך?" פתח ושאל אותו אשכנזי בעברית תנ"כית ובמבטא אידישאי, שנשמע כעין "מה שמכו".

מכאן, דבק ביוצאי אשכנז הכינוי "משמכוס" ("MASHEMEHOS").

השלונקאים היו ידועים בכושר ההמצאה שלהם לכינויים מבדחים. למשל, לבית הכנסת של האשכנזים קראו LA KEHILA DE LA MOSHKA. כלומר, ביהכנס"ס של הזבוב. יש אומרים כי "מושקה" נבע תוך עיוות של "מוסקבה", בירת רוסיה.

אם זה בשל אמונה טפלה או מסורת אחרת, האשכנזים, בדומה ליהודי עיראק, נמנעים מלקרוא לתינוק, הרך הנולד, בשמו של הסב בעוד זה בחיים. גם לאבי, אהרן צבי, בהיותו צאצא למשמכוס שהגיעו ליוון לפני למעלה מ-400 שנה, לא הייתה הזכות לראות בנכדים הנושאים את שמו. רק לאחר "פשרות" מסויימות הוא החליט והסכים לכך, שלנכדיו יהיה שמך-מה של שמו. כך נולדו וגדלו ערן, אורן, אורי.

לדאבון-לב, כולנו כבר יודעים מה פירוש "יארצייט", (YORSAIT בפי הספרדים). חלק מאתנו אולי זוכרים עדיין את לילות השמורים

שהתקיימו ביום השנה לנפטר. "יארצייט" זו מילה שמקורה בגרמנית וגם בידיש, ואילו אנו נטלנו אותה בהלוואה מה"משמכוס".

בבית הכנסת של ילדותי, בדרום תל אביב, אחרי התפילה בשלושת המועדים, נהגו המתפללים לברך זה את זה בברכת "מועדים לשמחה", או "חג שמח" וכיו"ב. המענה לברכת החג היה בדרך כלל נשמע כמו "וכן לאמור", שתי מלים עבריות אמנם, אלא שמשמעותן נשכחה באותה תקופה מלב המברכים.

שנים לאחר מכן, ברחוב, הקדמתי ובירכתי ב"שבת שלום" יהודי אשכנזי מבוגר למדי, והנה יהודי זה ענה לי VEHEN LEMOR. לבקשתי, הוא עצר והסביר לי כי הברכה היא "וכן למר", דהיינו "גם לך, אדון". המילה העברית "מר" מצלצלת במבטא אשכנזי כעין "מור".

עולה בזכרוני הפתגם SE ENKANTO HANINO EN MEDIO DEL KAMINO . "כמו מוקסם, עצר חנינו, נטוע במקומו באמצע הדרך".

שוב במבטא האשכנזי: חנינו, הלוא הוא חנינא, שם נפוץ של כמה מחכמינו זכרם לברכה, המוזכרים בתלמוד. ביניהם, אולי המפורסם מכולם, הריהו התנא, רבי חנינא בן דוסא.

הרבה אגדות וסיפורי-מעשה נקשרו בשמו של חכם זה. אחד מהם מתאר לנו מעשה ברבי חנינא שהיה יום אחד עומד בשדה ומתפלל. נחש אחד התפתל וכרך עצמו סביב גופו של חנינא ואף הכיש אותו, אבל רבי חנינא לא הפסיק לרגע את תפילתו. תלמידי הרב יצאו לאחר מכן ומצאו את הנחש מת בשדה. רבי חנינא נשבע כי היה שקוע כל כולו בתפילה ולא היה מודע כלל למתרחש.

ובכן, מתוך סיפור מופלא זה נראה לי לראות את המקור לסיבה מדוע נותר חנינא "מוקסם" ונטוע במקומו באמצע הדרך: הוא היה מרוכז והתפלל ברגש ובמלוא הכוונה.

תמוה אמנם כי אנו, הספרדים, לא אימצנו את השם חנינא, ואילו אצל האשכנזים הוא עדיין קיים. כך, ייתכן מאוד, כי הפתגם דלעיל היה פרי רעיונו של אחד ה"משמכוס".

"LA BULA", כך כינו אבותינו הספרדים אשה שאינה כה-צעירה. לעתים, גם הבעל כינה כך בחיבה את אשתו שלו. מקור הכינוי "בולה" לאשה נשואה, הוא במילה התנ"כית "בעולה" (ישעיהו נ"ד א'). אולם, היות והכינוי "בולה" נהגה במלעיל, כנראה שגם הוא נתקבל אצלנו כמורשת מאת ה"משמכוס".

אלו הן כמה מן העקבות של ה"משמכוס", שחיו בצמוד לקהילות הספרדיות הגדולות באימפריה העות'מנית, באחוזה יהודית וללא אפילויות מכל סוג שהוא.